

اولین همایش ملی معماری، مرمت، شهرسازی و محیط زیست پایدار ۲۸- شهریور ۱۳۹۲

بنام خدا

معماری و شهرسازی اسلامی در شهرهای اندلس (اسپانیا)

۱- پاکزاد آزادخانی ۲- سامیه آزادخانی ۳- الهام افتخاری

۱- دانشجوی دکتری برنامه ریزی شهری دانشگاه علوم و تحقیقات تهران -مدرس دانشگاه

email:pakzad540azad@gmail.com

ایلام

۲- دانشجوی کارشناسی معماری دانشگاه پیام نور ایلام

۳- دانشجوی دکتری برنامه ریزی روستایی دانشگاه علوم و تحقیقات تهران -استادیار

دانشگاه پیام نور کیش

چکیده

مجموعه تجارب انسانی به عنوان سازنده بوم خود-که عمدتاً به وسیله معماری مدرن، معماری بدون معمار نام گرفته است-به میزان اندکی شکل گیری ارزش ها و تئوری های معماری معاصر را تحت تاثیر قرار داده است این حقیقت تاریخی توسعه شهرها در کشورهای غربی، همچنین در دیگر فرهنگ ها در سال های اخیر را دچار آسیب نموده است. شهرهای اسلامی بی شماری توسط رهبران عرب در سرزمین های غیر عرب زبان احداث شد، شهرهایی که توسط رهبران عربی -اسلامی در سرزمین های غربی جهان اسلام شکل گرفتند بر حسب مفاهیم عمومی دین اسلام و مشخصات عربی خود خالص ترین شهرها به شمار می روند. اندلس اسلامی با مساحتی حدود ۸۷/۵۷۰ کیلومتر مربع در جنوب شبه جزیره ایبری در کنار مدیترانه قرار دارد. مسلمانان در رجب ۹۲، اسپانیا را تصرف و بر اساس تقسیمات قبلی از زمان رومیان و گوتها معمول بود، به پنج ولایت تقسیم کردند. شهرهای زیادی از این ولایت ها آثار تمدن اسلامی، اعم از معماری و برخی آداب و رسوم، در آن نمایان است. معماری ساختمانهای تازه ساز همه به طرز عربی و ساز آواز و موسیقی در این شهرها بی نهایت شبیه به الحان و آداب عربی است. این مقاله با هدف معماری اسلامی در شهرهای اندلس اسپانیا در زمان حکومت چهارصد ساله مسلمانان انجام گرفت. روش پژوهش توصیفی-تحلیلی و برای گردآوری اطلاعات از منابع کتابخانه ای و برخی سایت ها استفاده گردیده است. نتایج تحقیق نشان می دهد اندلس با شهرهای خیلی زیاد و برخورداری از آب و هوای مناسب، مسلمانان در یک دوره طولانی از حکومت خود در این منطقه تغییرات تحولات بزرگی در عرصه شهرها و ایجاد شهرهای اسلامی جدید نموده، که برای گذشت سالیان متمادی از پایان این تصرفات، هنوز آثار اسلام در بناها آداب و رسوم عربی و رقص و موسیقی این دیار را شاهدیم، هر چند امروزه از تاثیرات اسلام در معماری و عرصه شهر کم رنگ شده ولی در کل غالب بودن اصول اسلامی را تمام عرصه های شهری را می بینیم.

کلیدواژه ها : معماری اسلامی ، شهرسازی اسلامی ، اصول اسلامی ، ولایت ، اندلس

۱-مقدمه

دین اسلام از قلب سرزمین عربستان با سنن بسیار قوی عربی در سطوح مختلف حیات اجتماعی، منجمله امور ساختمانی ظهور یافت. بسیاری این سنن که در انطباق با ارزشهای اسلامی قرار نداشتند ممنوع و مابقی با برخی تعدیلات جذب تمدن اسلامی شدند (ملک احمدی، اقوامی مقدم: ۱۳۸۱، ۲۱).

زبان کتاب مقدس مسلمانان یعنی قران عربی است که به زبان مهمی در رابطه با انتقال و تولید دانش در محدوده جهان اسلام مبدل شد بدین ترتیب منابع نخستین در تمامی حوزه های علمی به زبان عربی بوده است و از پنج مکتب فقهی جهان اسلام (چهار فرقه سنی و مذهب شیعه) مبانی این سنن یک دهه پیش از رحلت پیامبر در سال ۱۱ هجری ۶۳۲ شکل گرفت. چهارچوبهای اجتماعی و ویژگی ها و تجارب حاصله طی دهه یاد شده به زعامت اولین رهبر یعنی پیامبر توسط بسیاری به عنوان الگو مورد تقلید و سرمشق قرار گرفته و هنوز می گیرد (همان، ۲۲).

علی رغم آن که شهرهای اسلامی بی شماری توسط رهبران اسلامی در سرزمین های غیر عرب زبان طی قرن هفتم و هشتم احداث شده، بی شک سنت های بومی و خصلت شهرهای پیش از اسلام تاثیرات قابل توجهی به خصوص در سرزمین های شرقی خلافت اسلامی از خود بر جای گذاشته است. مضافا این که منطقه و سرزمین های مغرب (از لیبی تا اسپانیا) کم ترین تاثیر بر شهرهای در حال ظهور اسلامی از خود بروز داده است. بدین ترتیب شهرهای که توسط رهبران عربی - اسلامی در سرزمین های غربی جهان اسلام شکل گرفتند بر حسب مفاهیم عمومی دین اسلام و مشخصات عربی خود خالص ترین شهرها به شمار می روند گر چه نبود ویژگیهای بومی در این رابطه بسیار مهم جلوه می نماید اما تعالیم و نگرش های فقه مالکی تا حد ممکن حیاتی بوده است. منظور از هنر و معماری اسلامی، همان هنر و معماری سرزمین های - خاور میانه، آفریقای شمالی هند شمالی و اسپانیا است که از آغاز قرن هفتم م تحت حاکمیت مسلمانان قرار گرفتند (همان، ۲۳). حال عرب واژه اسپانیا را برای شبه جزیره ایبری که به این نام معرف است به کار نمی برد، بلکه سراسر آن شبه جزیره را اندلس می گوید. در روایاتی عربی، اندلس به اسپانیای مسلمانان اطلاق می شود، یعنی سرزمینی که پس از فتح به دست مسلمانان افتاد، اسپانیا از جمله ممالک اروپایی است که حدود طبیعی مساعدی دارد. به گفته رافائل التامیر، مورخ بزرگ اسپانیولی، ایبری شبه جزیره ای است کامل، و چون از سه جانب به دریا محدود و از جانب چهارم با تنگه ای به عرض تقریبی ۴۵۰ کیلومتر به خاک فرانسه متصل است. اندلس که کوههای